

Romano hangos

15 ^{Kč}

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 20 • ČÍSLO 4 • VYŠLO 18. KVĚTNA 2018

zprávy

Lety u Písku – Ústavní soud odložil stížnost směřující proti rozhodnutí, jímž vláda schválila odkup vepřína v Letech na Písecku. Znamená to, že stížnost nesplňovala formální ani obsahové náležitosti, které by umožnily podnět projednat. Stížnosti směřující proti vládním usnesením jsou v agendě ústavních soudců výjimečné. V tomto případě byl pisatelem Bohumír Rada. O odložení stížnosti jej soud informoval dopisem, řízení tím končí.

Praha, Brno – Diplomáté z devíti amerických velvyslanectví v Evropě, zástupci ministerstva zahraničí USA a Helsinská komise USA se v dubnu setkali v Praze a Brně, aby diskutovali o současné situaci Romů v regionu. Účastníci setkání sdíleli své úspěšné postupy a projekty, které mají pomoci posílit a integrovat Romy do společnosti. Hlavními tématy byly inkluzivní vzdělávání, bydlení a média.

z obsahu

Téma čísla:

Bydlení

Romský odboj

strany 2 a 7

Lavutara/Hudebníci

povídka Andreje Giňi

strana 6

Kvalitní bydlení jako norma v každé společnosti

foto: Sabir Agalarov

Problematika bydlení je dlouhodobý společenský problém, který se v České republice rok od roku zhoršuje. Bohužel dvě poslední desetiletí nás o tom samy přesvědčují. Ohromný elán do kvalitnějšího bydlení můžeme spatřovat u všech nově vzniklých koalic centrální i lokální politiky. Cesta k opravdové změně v oblasti bydlení však postoupí maximálně do papírové podoby. Vnímám to jako politickou

nevůli kompetentních, jež dostali mandát od občanů řešit jejich každodenní palčivé problémy!

Kdo jiný může měnit náš veřejný společenský prostor k lepšímu, než právě politici? Právě na základě jejich volebních programů, politických vizí, včetně kandidátů, kteří během svých kampaní navštěvují nejrůznější regiony, se pak občané samotní rozhodují v demokratických volbách, jaké si přejí mít

zastoupení na obci, kraji, v parlamentu a vládě ČR.

Nutno doplnit, že valná většina voličů se rozhodla pro tu či onu politickou stranu jen ze subjektivního pocitu, že uvěřila jejich programu, nebo konkrétním kandidátům, že právě oni zlepší kvalitu bydlení, dopravy či dostupnost nemocnic v jejich regionu.

Otázka bydlení tíží drtivou většinu společnosti a dlouhodobé neaplnění této potřeby chápou jako

neschopnost politiků reagovat na skutečné potřeby svého lidu. A žádné alternativní nedůstojné projekty v této oblasti, viz Vsetín, Čunek, tento celospolečenský problém nevyřeší. Naopak to deklaruje politikou nevyzrálou veřejný prostor měnit. To je přece podstata politiky! Veřejný servis pro obyvatele a zvyšování životní úrovně obecně.

Pokračování na str. 3

V Letech u Písku místní památník příliš nepodporují

foto: Jan Mihaliček

Vepřín v Letech u Písku je prázdný, prasata odvezená a plány na nový památník romského holocaustu víří český veřejný prostor. Součástí příprav je i série debat, kterou pořádá Romea a Muzeum romské kultury. Nejen pro mě jako moderátora se zatím ta nejzajímavější debata odehrála přímo v Letech u Písku. Ukázala totiž, že nový památník je mezi místními výbušné téma.

Debata v Letech se konala od pěti hodin odpoledne, kdy většina lidí už skončila v práci. Cíl byl jednoznačný, stejně jako zvací letáky ve schránkách letských obyvatel. Dostat do kulturního domu, kde se debata konala, co nejvíce místních a pokud možno s nimi diskutovat, nebo ještě lépe sdílet vizi úpravy místa, kde tolik Romů za války trpělo. (Nutno podotknout, že za tohoto souhlasu mnoha místních, kteří tak získali často víc než lev-

nou pracovní sílu.)

Napětí na všech stranách se tak dalo očekávat a potvrdila to i atmosféra v kulturním domě, jehož součástí je i zdejší hospoda. Nesouhlas místních byl zřetelný od začátku komunikace s početnou skupinou organizátorů, kteří přijížděli do Let během celého dne. Sama jsem sledovala nevoli obsluhovat na první pohled identifikovatelného romského mladíka, který na debatu přijel (ve svém nejlepším outfitu).

Bizarní pocit z celého podniku jsem měla od výstupu z auta. Prostory pro debatu byly návratem o třicet let zpět. Sál jako z filmu Hoří, má panenko, v místnosti před ním nás vítala pěkná řádka vypnutých hracích automatů. Naopak starostka Let u Písku, Blanka Hlavínová byla svým vystupováním příliš

Pokračování na str. 4

zprávy

Manchester, Praha – Česká policie zadržela a obvinila tři občany České republiky z obchodování s lidmi v Británii a z dalších trestných činů. Dva muži a žena údajně vykořisťovali sociálně slabé z Mostecka, které nalákali do ciziny na příslib dobře placené legální práce. Po příjezdu do Manchesteru jim vzali doklady a pohrůžkami nebo násilím je nutili k různým činnostem včetně prostituce. Všechny tři osoby obviněné v České republice vzal dne 20. dubna soudce do vazby.

Praha – V Divadle v Korunní proběhlo ve čtvrtek 10. května neformální setkání vybraných romských osobností, které pořádal nově založený spolek Muzeum romského národního obrození. Ten založil Emil Ščuka, jenž stál u zrodu Romské občanské iniciativy a stal se jejím prvním předsedou. Muzeum romského národního obrození chce především posílit národní sebevědomí Romů, zvýšit jejich společenskou prestiž a prezentovat romskou historii formou výstav, přednášek a publikací.

Budapešť – Maďarská romská aktivistka a bývalá poslankyně Evropského parlamentu Viktória Mohácsi získala v Kanadě politický azyl. Požádala o něj v roce 2012 poté, kdy musela po návratu z Evropského parlamentu do Maďarska kvůli výhrůžkám smrti požádat o policejní ochranu, zároveň nemohla kvůli své předchozí aktivistické činnosti najít zaměstnání a potýkala se s finančními problémy. Informuje o tom server Evropského centra pro práva Romů (ERRC).

Babiš: Stát by mohl pomoci s výkupem domů ve vyloučených oblastech

Stát by do budoucna mohl pomoci městům a obcím s výkupem domů v sociálně vyloučených lokalitách. Zamezil by tak dalšímu byznysu s chudobou. Při návštěvě ústecké lokality Předlice to řekl premiér v demisi Andrej Babiš (ANO). Podle ministryně práce a sociálních věcí v demisi Jaroslavy Němcové (ANO) by měla pomoci i připravovaná novela zákona o státní sociální podpoře.

Babiš s dalšími ministry přijel do Sklářské ulice, kde je blok domů s tunami odpadků. Pozemek patří soukromým majitelům, odpad opakovaně vzplál. V domech bezprostředně u skládky žijí desítky lidí včetně malých dětí. „Nechápu, jak toto můžou lidi dopustit. Je potřeba, když je vlastník neznámý, to vyvlastnit, a musí to magistrát udělat,“ řekl premiér. Podle místostarosty ústeckého centrálního obvodu Karla Kariky (PRO!Ústí) je možné situaci vyřešit. „Myslím, že kdybychom to zahájili někdy před čtyřmi lety, kdy jsem to doporučoval, tak dnes už jsme to možná vyvlastnili nebo jsme na půl cesty,“ doplnil Karika.

Podle Babiše jsou sociálně vyloučené lokality největším problémem Ústeckého kraje. Za prioritu považuje zastavení byznysu s chudobou, kdy majitelé domů vydělávají na přemrštěných nájmech placených obyvatelům prostřednictvím sociálních dávek. „Je absurdní, pokud sem chodí lidi z východního Slovenska, aby ti šmejdi, kteří obchodují s chudobou, na tom vydělali. To je absurdní situace, to musíme změnit,“ doplnil Babiš.

Jednou z cest je podle jeho názoru vykupování domů a bytů. V Ústeckém kraji k takovému postupu přistoupily již dříve například Obrnice a nedávno i Varnsdorf. „Společně bychom se měli snažit to převzít, a jestli to potom dáme městu, nebo to koupí stát, to není důležité,“ řekl premiér.

Třeba krajské město před lety privatizovalo dřívou většinu domů, do některých se pak začali stěhovat problémoví nájemníci. „Byla velká chyba, že se ty objekty prodaly. Protože pokud obec bude vlastnit takový objekt, tak bude mít jistotu, že 100 procent lidí, kteří tady bydlí a dostávají příspěvky, tak půjde do obnovy toho objektu, do údržby,“ doplnila Němcová.

Podle ministryně je možností dotační program, který by obcím pomohl i s výkupem. „Budeme muset vytvořit fond, aby obce mohly stavět nebo vykupovat nebo předělávat brownfieldy,“ dodala ministryně.

Jednou z vyloučených lokalit je ubytovna v Purkyňově ulici ve čtvrti Střekov. „Byla to krásná oblast, vede tudy cesta k hradu. Ale pak to koupili lidé, kteří sem nastěhovali nepřizpůsobivé občany, jejichž děti dělají opravdu velké problémy,“ řekla ČTK Miroslava Hnízdilová, která bydlí pod ubytovnou.

Do ubytovny se podívala ministryně práce. „Platíme za dvoupokojový byt 11.000 korun za dva dospělé a tři děti, máme sprchu, záchod na chodbě. Jsou tam štenice, švábi, nic s tím nedělají,“ řekl novinářům Tomáš Toman, který ministryni na prohlídku pozval. Novináři dovnitř nesměli, provozovatelka ubytovny to zakázala.

Ministerstvo již dokončilo novelu zákona o státní sociální podpoře, která by měla podle Němcové obchod s chudobou ztížit a zamezit vzniku dalších vyloučených lokalit. Počítá mimo jiné s tím, že se zastupuje výše nájemného, úřady by také měly dělat místní šetření, aby bylo jasné, na jaké byty posílají dávky.

text a foto: ČTK

Pietní akt v Letech u Písku 13. 5.

V neděli 13. května jsme se poprvé sešli v Letech u Písku bez nepříjemného zápachu z vepřína při připomínce romských obětí letského tábora. Celé pietní shromáždění se tak neslo ve slavnostním duchu vděčnosti za odstranění „symbolu hanby a ponížení romského utrpení“, jak zaznělo z úst přítomných.

Pan Čeněk Růžička z Výboru pro odškodnění romského holocaustu, který pietní akt pořádal, ocenil hlavní osoby, které se na výkupu vepří-

na v loňském roce podílely. Bývalý ministr kultury Daniel Herman, Jiří Dienstbier, současný náměstek ministra kultury René Schreier a bývalý starosta nedalekých Mirovic Adolf Vondrášek obdrželi ocenění za mohutného potlesku všech účastníků.

Po proslověch vyzvala ředitelka Muzea romské kultury Jana Horváthová účastníky ke komentované prohlídce areálu vepřína, jehož je Muzeum od dubna 2018 správcem, a připomněla tak, že se

od roku 2018 Muzeum romské kultury stalo oficiálním správcem míst romského holocaustu v České republice (Letů u Písku i Hodonína u Kunštátu) a pozvala účastníky i na 19. srpna do Hodonína u Kunštátu, kde Muzeum pořádá pietní akt a zároveň poprvé na tento den zpřístupní brány zatím pro veřejnost uzavřeného Památníku Hodonín.

Kristina Kohoutová
Muzeum romské kultury
foto: Adam Holubovský

Romové si připomínají Den romského odboje

V koncentračním táboře Osvětim došlo 16. května 1944 k něčemu naprosto mimořádnému – proti příslušníkům SS se vzbouřili Romové věznění v tzv. Cikánském táboře. Tato událost je v Česku stále téměř neznámá, přestože se k ní váže celosvětově stále populárnější Den romského odboje. Co se v Osvětimi 16. května stalo? Server Romea.cz u příležitosti tohoto významného dne znovu publikuje studii historika Michala Schustera, která osvětimské romské povstání popisuje a poprvé byla zveřejněna na serveru Romea.cz v roce 2015.

„Cikánský rodinný tábor“ v KT Auschwitz-Birkenau roku 1944

Rok 1944 lze zjednodušeně označit za závěrečnou fázi tzv. konečného řešení cikánské otázky v Evropě okupované nacisty, a tedy i na území protektorátu Čechy a Morava. Po odtransportování většiny Romů do osvětimského komplexu během roku 1943 následovaly roku 1944 již jen menší transporty. Dne 16. května 1944 došlo k prvnímu pokusu o likvidaci tzv. cikánského tábora v Auschwitz-Birkenau, čemuž zabránilo povstání tamních vězňů, ale především došlo k události nejtragičtější – na počátku srpna 1944 byl tento tábor zlikvidován.

První pokus o likvidaci „cikánského tábora“ a povstání romských vězňů

Osvětimský velitel Rudolf Höss nařídil na počátku roku 1944 urychlení už probíhajících prací v části Birkenau, především stavby ram-

py a kolejí trojkolejné odbočky trati Osvětim – Katovice, které vedly až ke krematoriu II a III. Velitel všech krematorií SS Otto Moll musel zajistit během týdne opravu všech krematorií, dokončit stavby baráků a začít stavbu nových spolu s vybudováním několika svlékáren u opraveného bunkru II a za krematorium V. Věžňové kopali dvě velké jámy na spalování mrtvol.

Veškeré přípravy byly prováděny kvůli židovským transportům z Maďarska. Pro nové vězně, označené při selekci za práce schopné, bylo potřeba místo pro ubytování, a tak nejvyšší vedení SS v hlavním

táboře dne 15. května 1944 rozhodlo o likvidaci „cikánského rodinného tábora“. Tím by se uvolnil celý tábor B-II-e pro další maďarské Židy.

Konečná akce měla být provedena večer 16. května 1944, kdy úderu gongu vyhlásily zákaz vycházení v celém táboře (tzv. Lagersperre) a tábor byl uzavřen. Před táborovou branou zastavila nákladní auta a z nich vyskakalo 50–60 členů zvláštního komanda SS, kteří vyzvali vězně k rychlému opuštění obytných bloků. Uvnitř bloků však

Pokračování na str. 7

Anketní otázka

S jakými problémy jste se setkali při hledání bydlení a jak se vám bydlí dnes?

Lucie Harvanová

kadeřnice, Praha

Romové se bojí o placení nájmu včas a bojí se o prostory, aby se nezníčili. Naštěstí mám super majitele.

Milan Demeter

OSVČ, Praha

Mám své vlastní bydlení. Ale třeba má dcera nemůže sehnat bydlení v Praze, jsou čtyřlenná rodina. Čeští majitelé bytu dají radši přednost českým lidem než Romům, ale také se jim na druhou stranu nevidím, plno Romů má problém včas a řádně platit nájemné. Ale oni za to nemůžou, stát jim dělá problémy, pozdě jim posílá příspěvek na bydlení, a hlavně to nájemné je strašně drahé, přemrštěné. Kdyby stát postavil sociální byty, tak tito majitelé, co pronajímají takto drahé byty, by už pak byli rádi za každého nájemníka bez rozdílu národnosti, protože oni si ty byty vzali na úvěr a musí platit úvěr!

David Ištok

zastupitel, dělník, Chomutov

Dnešní bydlení můžu hodnotit pozitivně. Super vztahy se sousedy. Zhru- ba před třemi lety nám chodily dopisy od exekutora, abychom se vystěhovali. Nedali jsme se. Bylo obtížné udržet si bydlení a zároveň hledat stabil-

ní zaměstnání. Dnes mám podanou insolveni a stále zaměstnání. Vše je v pohodě.

Gabriela Pačanová

Diakonie, Vsetín

Zkušenosti zatím nemám, já jsem měla žádost na obecní byt a čekala jsem sedm let, než mi ho přidělili. Dostala jsem byt 2+1 a jsem spokojená, ale znám zkušenosti jiných, kteří se snaží najít si podnájem a je to složité hlavně kvůli původu a ohledně počtu dětí, že si těžko seženou byt.

František Kostlán

blog aktuálně.cz, Praha

Měl jsem štěstí. V roce 1980 mi jeden pražský podnik pronajal byt v Modřanech za to, že jsem se mu upsal na deset let jako lodník na šífu. Práce ale bylo hodně, domů jsem se často nedostal. Předtím jsme s mou ženou a nemocnou dcerou bydleli v menším bytě s mou matkou a bratrem – a neklapalo to. Dnes žijeme s mou druhou ženou na okraji Prahy na sídlišti, okolo je hodně zeleně, nejsme bohatí, ale jsme spokojení. Méně štěstí však mají ti nejchudší lidé, například ze Slezska a severní Moravy, některým z nich nyní hrozí, že se ocitnou na ulici, protože nemají na nájem a kaucí. Myslíme na ně.

Anketu zpracovala Veronika Kačová

Právo na bydlení: Všichni jsou si rovni, ale někteří jsou si rovnější

Otázka, zda bydlení je skutečně právo pro všechny, zaměstnává v posledních týdnech brněnské politiky i občany. Už potřetí za poslední rok a půl ohrozila jeho ztráta ty nejchudší ve městě. Asi stovka lidí včetně malých dětí se ocitla bez střechy nad hlavou z týdne na týden na konci dubna, kdy kvůli dluhům provozovatele zavřeli ubytovnu na ulici Šámalova v Židenicích.

Nelegální ubytovna patřila k nejhorším ve městě. Jeden záchod, umyvadlo, sporák a sprcha pro třicet lidí. Netekoucí teplá voda, vši, švábi a štěnice. Za to vše platila každá rodina v jednom pokoji jedenáct tisíc korun. Byznys s chudobou tu probíhal minimálně pět let. Majitelé budovy, firma ZB Real, ji pronajímali společnosti Graystone, která však neplatila dluh na nájem, až se vyšplhal na šest set tisíc korun. Situace se pak vyhrotila, když kvůli dluhům přerušila dodávku elektřiny Erianta Energy. Jako první o situaci informovala Mladá Fronta Dnes.

Bylo pozitivní sledovat, jak rychle a operativně na situaci dokázali zareagovat zástupci města. Řešit ji začal Martin Freund, tvář projektu Rapid rehousing, který v Česku poprvé uvádí do praxe právě koalice

Žit Brno a Ano, jejímž členem Freund je. Přestože zatím vedení města nedokázalo rozmotat nekonečné klubko (ne) dostupnosti městských bytů, v řešení této situace prokázala koalice schopnost naplnit sociálně orientovaný politický program reálným obsahem.

Rada města Brna odhlasovala díky vůli primátora a aktivitě Martina Freunda a dalších krizové bydlení pro obyvatele ubytovny Šámalova s malými dětmi na Červeném kopci a v ulici Železniční. Jednoduché to ale rozhodně nebylo a není. Právo na bydlení v praxi totiž nepříliš překvapivě nemá podporu mezi všemi zástupci vedení města ani jeho občany.

Protesty místních, kteří měli získat na čtyři měsíce nové sousedy v nouzi, začaly křikem a urážkami Martina Freunda při vysvětlování situace na Kamence i na jednání zástupce, pokračovaly sběrem podpisů na petici proti nepřizpůsobivým, šířením nejrůznějších dezinformací a vyvrcholily návrhem na předběžné opatření k Městskému soudu, aby nastěhování zabránil z důvodu domnělého snížení ceny nemovitosti na Červeném kopci. I přes všechny tyto protesty

a emocionální debaty se 4. května rodiny do nových dočasných domovů nastěhovaly a fungují v novém prostředí bez problémů.

Výjimečnost přístupu konkrétních politiků ve vedení města vyvstává, když se na problematiku bydlení pro nejchudší podíváme z celorepublikové perspektivy. Zákon o sociálním bydlení, ač připravený, přijatý nebyl. Místo něj v březnu přišlo Ministerstvo pro místní rozvoj s nápadem postavit 55 tisíc kontejnerových bytů pro chudé, které by je de facto koncentrovaly ve státem podporovaných ubytovnách. 71 obcí a měst se chystá vyhlásit tzv. „zóny bez doplatku na bydlení“, což mají být právě sociálně vyloučené lokality, kde nebudou mít na tuto dávku sociální podpory lidé nárok. Právo na bydlení se podle všeho lidí v sociální nouzi netýká.

Brno je výjimečné z mnoha důvodů. Aktuálně však především pro schopnost konkrétních lidí ve vedení města pomáhat nejchudším dostat se ze zoufalé sociální situace, ne je v ní utopit navždy. Doufáme, že tomu tak bude i po podzimních komunálních volbách.

Alica Sigmund Heráková
foto: Anna Vavříková, MAFRA

komentář

Úspěšný projekt bydlení na Slovensku

TOMÁŠ ŠČUKA

Pokud máme vůli a potřebné kompetence, můžeme měnit i oblast bydlení. Opravdu nejde o nic nemožného. Problém je spíše v tom, že skutečná vůle politiků měnit životní úroveň lidí nepřichází a více převládají postranní ekonomické zájmy. Vůle pak často zůstává jen u neziskového sektoru, který však není schopen a ani nemá suplovat stát a veřejnou správu, protože pouze zde je možné využít nástroje veřejné moci nutné pro efektivní řešení společenského problému bydlení.

Níže si dovoluji uvést příklad z nedalekého Slovenska, kde takový projekt můžeme vnímat jako inspiraci a příklad dobré praxe. Uznějte sami, chce to opravdu jen tu vůli potřebných institucí a změna přijde sama!

Projekt Mikropůjčky se realizuje na Slovensku průběžně od roku 2007. Jde o neziskové půjčky, které jsou určeny na rekonstrukci či výstavbu domu/bytu nebo koupí domu/bytu do osobního vlastnictví. Předpoklady pro využití této mikropůjčky jsou absolvování finančního vzdělávání (naučit se ušetřit si finance v rámci spořicího programu) a ochota pracovat na rekonstrukci svého vlastního domu/bytu.

Dosud si na základě tohoto projektu zvýšilo kvalitu bydlení 542 znevýhodněných obyvatel ze sedmnácti měst a obcí východního a středního Slovenska. Tyto mikropůjčky se poskytují ve výši 1160 eur těm, kteří by neměli šanci vyhovět kritériím bankovních a komerčních institucí pro půjčku na bydlení. A jedinou cestou k získání půjčky by tak pro ně bylo obrátit se na nebankovní půjčky a lichváře. Klienti tohoto programu pobírají sociální dávky a občas využijí příležitostné práce.

Úspěch tohoto projektu spočívá také v komunitním pracovníkovi, který vybírá do programu vhodné klienty a také má na starost jejich splácení.

Do konce listopadu 2016 bylo půjčeno 760 518, 31 eur a 73,43% z této částky klienti již vrátili. Vracené půjčky tvoří revolvingový fond, ze kterého se půjčuje dalším vybraným zájemcům.

Původní podpora přišla od americké charitativní organizace Habitat for humanity. Později se připojili další soukromí donoři. Vracené půjčky se otáčejí a projekt je u lidí čím dál více populární. Vznikla také partnerství s některými městy, a tím i širší působení projektu na Slovensku.

ETP Slovensko – Enviromental Training Project for the Central and Eastern Europe (Projekt environmentálního vzdělávání ve střední a východní Evropě) patří velký obdiv za tuto skvělou práci včetně konkrétních výsledků směřujících do rodin a domácností. Tomu říkám přímý dopad na cílovou skupinu! V žádostech o granty a projekty velmi často požadovaný termín. Bohužel v samotné realizaci sociálních projektů se většinou žádný přímý dopad neuskutečňuje a cílová skupina často ani netuší, že nějaký projekt v jejím prostředí probíhá a týká se jí.

Vážení, takto zaběhlá praxe by nám neměla být lhostejná. Sociální projekty v podobě konzultací a vedení si klientů v databázích dnes prokazatelně nestačí. Situace se zhoršuje a stává se neudržitelnou! Je třeba se zaměřit na takové aktivity, které přinesou přímou pozitivní změnu do rodin a domácností, a zvednou tím životní úroveň konkrétních lidí. Viz uvedený projekt ze Slovenska.

K tomu však potřebujeme partnerství s veřejnými institucemi a politikou podporu například stranami. Delegování řešení palčivých sociálních problémů na neziskovky nefunguje! Bez veřejné politiky a její vůle se nikdy neposuneme.

Kvalitní bydlení jako norma...

Dokončení ze str. 1

Pokud však skupiny lidí bydlí v nedůstojných podmínkách neodpovídajících životním standardům, pak tu také dochází k porušování zákonů norem všech úrovní, které pamatují na dostupné a kvalitní bydlení pro každého.

U nás Romů je problematika bydlení mnohem vážnější. Naše děti a mladá generace žijí a vyrůstají v otřesných podmínkách. Věřte mi, takové prostředí velmi negativně zasahuje do vývoje této mladé generace. Žádná škola a učitel ani nemůže od těchto dětí očekávat stejné plnění školních povinností jako od žáka, který má doma své soukromí, vhodný prostor pro školní povinnosti, podmínky pro klidný spánek, osobní hygienu či pravidelnou stravu!

I proto považuji oblast bydlení pro posouvání romské integrace dopředu za hlavní prioritu. Ono se to samozřejmě váže na vzdělání, které je klíčové, ale pokud se vážně vžijete do některých z výše uvedených momentů, které dítě zažívá, pochopíte i právo na důstojné bydlení.

Můžeme tu opakovat dokola stejná klišé, a tím problém odsouvat. Můžeme také nadále podporovat soukromé osoby, kteří na tomto stavu profitují ubytovnami. Můžeme ale také provést sebereflexi napříč všemi stranami. Přiznat si, že nemáme odbornou kapacitu v oblasti bydlení, jak tento stav změnit. Současná odbornost některých pracovníků neodpovídá poptávce a situaci, v níž se nacházíme.

Bez zpětné vazby, proč se situace jen zhoršuje, se bohužel neposune. Přiznejme si, že dnešní přístup nestačí a každá obec by své pracovníky měla dál vzdělávat, a vychovávat si tak odborníky pro nejrůznější oblasti veřejného života. Inspirujme se západními zeměmi a jejich odborností.

Tomáš Ščuka

Bydlení – palčivý problém Romů

Bydlet na slušné úrovni je přání každého z nás. I my, Romové, chceme bydlet se svými rodinami na úrovni, ne jako naši předkové v chatrčích bez vody a energií. Bohužel, i dnes je realitou, že mnozí z nás, zejména ti chudší odkázaní na dávky, žijí v segregovaných osadách a ghettech ve špatných podmínkách.

Mnozí odešli za lepším do zahraničí, mají své domy a byty a jsou spokojeni, avšak je dost i těch, kteří zůstali bydlet v ČR a jsou na tom špatně. Před lety u nás v Janově žilo na cca sedm, osm tisíc Romů, dnes tu žije na čtyři tisíce. Situace je katastrofální, město Litvínov se svých bytů zbavilo tak, že většina se prodala různým spekulantům a realitkám a ti si určují výši nájemného. Není výjimkou, že lidé platí přemrštěné peníze, 12 tisíc i více korun za byt 2+1 zamořený šváby a štěnicemi. Mají dluhy na nájemném, na energiích. Majitelé v těch třeskutých mrazích odpojili energie, teplo a teplou vodu, mnoho rodin mrzlo, zejména malé děti. I taková realita panuje u nás v tomto státě.

Je pravdou, že někteří Romové neradi plní své povinnosti, ničí pronajaté bydlení, neplatí za služby atd. To si musíme přiznat, avšak nelze pausalizovat a házet všechny do jednoho pytle. Je mnoho z nás, kteří bydlí dobře, plní si své povinnosti, pracují a žijí normálně.

Ti, kteří chtějí bydlet, hledají vhodný byt a narazí na nezáměr a především na zakořeněné předsudky vlastníků bytů. I mě se to několikrát stalo, jakmile jsem odpovídal na inzerát při hledání bytu a představil se romským jménem – konečná. Jako Rom nemáte žádnou šanci, majitelé si určují několikanásobné kauce, vysoké nájemné a obyčejný člověk si neví rady. Můžete se přebarvit na zeleno, můžete pracovat, jako Rom nemáte naději.

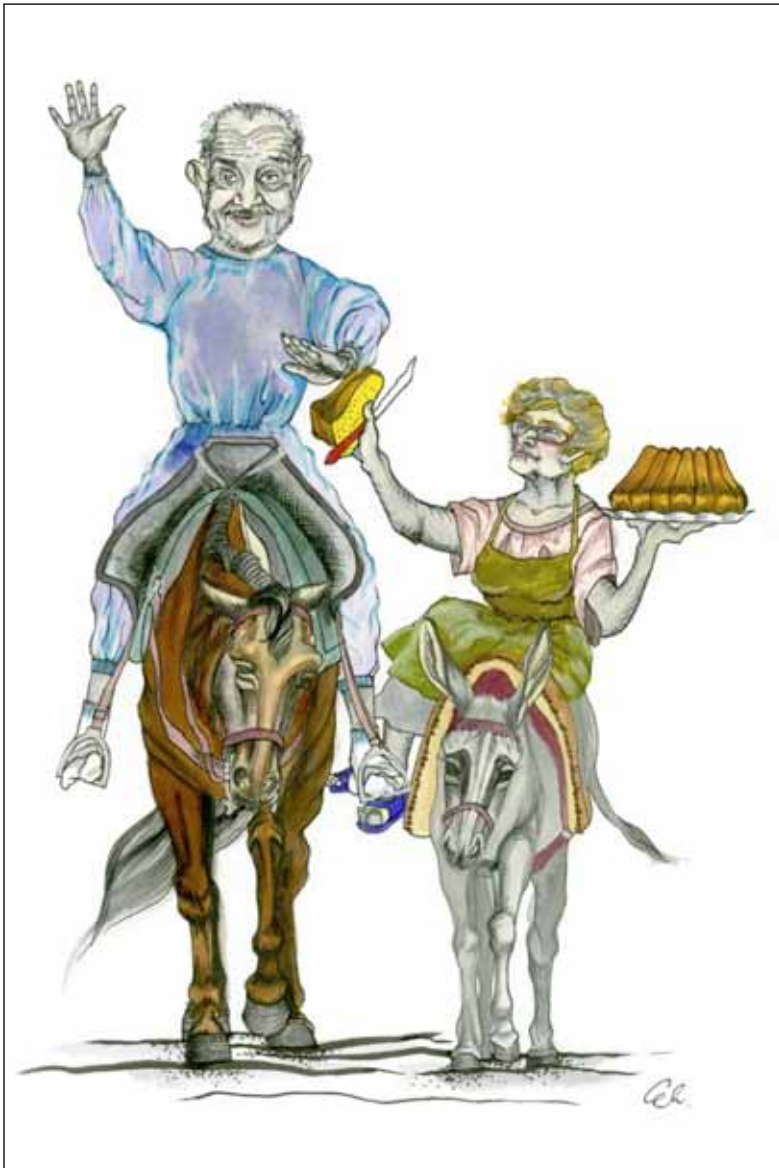
Kdysi jsme s rodinou bydleli v Brně, uvažovali jsme o návratu do tohoto města, práci jsem měl jistou, ale již dva roky nemůžu nic najít. Narážím na předsudky majitelů, na strach pronajmout byt romské rodině. Je to nekonečný boj našich lidí, musíte mít svatou trpělivost a nervy, i tak nic nesvedete.

Co s tím? Řešením je emigrace, ale cožpak všichni odejdeme a problém se vyřeší? Tady jsme se narodili, Česká republika je i naše vlast, máme zde pochované naše rodiče.

Kam půjdeme?

Jan Horváth

Zdravice čtenářům od Karla Holomka

Zakladatel Muzea romské kultury a Společenství Romů na Moravě i těchto novin Romano hangos, Ing. Karel Holomek, si přál, aby jeho vnučka Erika Horváthová, která je dvorním malířem jeho každoročních Péefek, namalovala obrázek pro všechny jeho přátele a známé. Rád by je touto cestou pozdravil a poděkoval jim za jejich podporu a přání, když už je po nemoci upoután na lůžko a nemůže se dostavit osobně. (On jako Don Quijote a jeho žena Marta coby věrný Sancho Panza na oslu.) A k tomu dodává: Upre Roma!

(red)

V Letech u Písku místní památník příliš nepodporují

Dokončení ze str. 1

jemným překvapením. Stejně tak kolegyně z Muzea romské kultury, které dokázaly instalaci putovní výstavy a dalšími kouzly z nevzhledného sálu s nepřátelskou energií vytvořit relativně slušné prostory pro důležitou diskuzi.

Obava z převahy místních se naplnila. Sál zaplnili pamětníci, aktivisté, odborníci a celkově komunita lidí pohybujících se kolem tématu romského holocaustu přijíždějící z Prahy a Brna. V sále se tak namíchalo publikum z cizinců, Romů a různých významných osobností, místních bylo asi deset. Ti, kteří přišli, ale diskutovat skutečně chtěli.

Proč stát nevykoupil areál bývalého tábora už na začátku devadesátých let, kdy se o tématu začalo mluvit? Kolik bude celá likvidace a budování nového památníku stát? Kde vlastně tábor stál? A zlatý hřeb večera: Proč se o táboru mluví jako o koncentračním, když se ví, že to byl tábor pracovní?

Některé otázky i odpovědi mě jako moderátora přinutily emoce v sále tvrdě krotit. Příjemné to nebylo, nezbytné ano, jinak by se z diskuze téměř dvou stovek lidí stalo přerývání několika jednotlivců. Z debaty však byly zřejmé dvě věci. Negace přítomných místních je směřována spíše k systému než k památníku a romským obětem. A také bylo evidentní, že v sále k žádné změně názoru na základě nových informací nedošlo. Každý si zkrátka myslí to, co si myslí, chce, nezávisle na faktech. Potěující bylo, že na závěr zazněly i dvě pozitivní reakce – starosty a místostarostky dvou blízkých obcí. Na památník se těší a považují za důležité tuto kapitolu minulosti konečně vyčistit.

Nejsilnější dojem ve mně jako vždy zůstal z pamětníků pana Jana Hauera a Rudolfa Murky. Ustáli s nadhledem a silou sobě vlastní negativní a mnohdy vulgární vyjádření početné skupiny místních, kteří statečně zůstali komentovat celé dění ve vedlejší hospodě. Svůj výstup zvládl také pan Čeněk Růžička, který je známý svým temperamentem při debatách mezi lidmi i v televizi.

Zaznělo také mnoho zásadních informací. Bylo by vhodné zachovat nějakou část vepřína jako memento minulosti. Ano, firma Agpi zřejmě

skutečně dokoupila tu část pozemků, kde tábor stával, s vidinou zisku z výkupu. Romské stavební firmy mají zájem pracovat na bourání vepřína. Ano, Muzeum romské kultury má velký zájem rekonstruovat obraz minulosti i s místními lidmi a zapojit je do celého procesu.

První vlašťovkou otevírajících se možností je současný správce are-

álu, první obyvatel Let, kterému dává práci Muzeum romské kultury. Budoucnost pro mě po celé akci ztělesnil právě on sám se svým pozitivním přístupem, stejně jako jeho krásy nově se pasoucí na loukách okolo už prázdných budov bývalého vepřína.

Alica Sigmund Heráková
foto: Jan Mihaliček

Mezinárodní den tance v Novém Jičíně

Tanec je forma komunikace mezi tanečníkem a divákem, je to cesta, kde se můžete sejít a nechat věci tak, jak jsou. Vše se děje v tanci samo. Je to láska, kterou v sobě nacházíme, kdy na nic nemyslíme. Je to radost, je to síla v nás.

Dne 29. dubna se v prostorách tanečního studia Dance Mix v Novém Jičíně uskutečnil první ročník Mezinárodního dne tance. Zahájení proběhlo v 15 hodin. Den tance se slaví na celém světě 29. dubna a v České republice se slaví tradičně na mnoha místech. Jedná se o den narození slavného průkopníka a reformátora tance Jeana-Georgese Noverrea. Ten se narodil právě onoho 29. dubna roku 1727. Svůj plodný život pak ukončil 19. října 1810.

Akce byla uspořádána pro všechny, kteří si chtěli zatancovat. Proběhly dva taneční workshopy, temperamentního flamenca s tanečnicí Janou Šafaříkovou z Brna a romského tance pod mým vedením. Zájemci se mohli seznámit s historií

romského tance a flamenca. Ponořili se do hudby a společně vytvářeli atmosféru celé akce. Mohli si prohlédnout a zkusit romské sukně, šátky, vějíře z dalekého Španělska, nechyběla ani encyklopedie španělského tance a další doplňky.

„Jsem ráda, že jsem mohla být u historicky prvního ročníku oslav Mezinárodního dne tance v Novém Jičíně. Cílem workshopu bylo představit romský a flamencový tanec,

putovat k jejich kořenům, propojit je a sdílet vzájemně taneční zážitky. Myslím, že záměr se podařilo naplnit beze zbytku a měla jsem dojem, že mezi všemi zúčastněnými panovala přátelská atmosféra a vzniklo nevšední taneční souznění. Doufám, že druhý ročník naváže ve stejném duchu,“ zhodnotila setkání tanečnice flamenca Jana Šafaříková.

text a foto: Veronika Kačová

Mezinarodno khel'ibengero d'ives andro Nový Jičín

O khel'iben hino vakeriben maškar khel'ibengero dženo the dženo, savo pre leste dikhel, ehin oda drom, kaj pes te rakhel the te mukhel o veci kavka, sar hine. Sa pes andro khel'iben kerel korkoro. Ehin oda kamiben, savo andre peste arakhas, sar pre nisoste naleperas. Ehin oda radost'a, ehin oda zor andre amende.

29. aprílšte pes andro khel'ibengero than ko studio Dance Mix andro Nový Jičín kerlas avri peršo berš Mezinarodno khel'ibengero d'ives.

Sa pes chudľas avri te kerel andre trin ora. O khel'ibengero d'ives pes kerel avri pal calo svetos 29. aprílš, he ke Čechiko republika pes kerel avri kada tradicija pro pherdo thana. Ehin oda d'ives, kana pes uľiľas o prindžarduno prukopňikos the reformatoris pro khel'iben, o Jean-George Noverre. Jov pes uľiľas ipen pre kada d'ives 29. aprílš andro berš 1727. Peskro plodno džživipen pal'is kerdas vigos 19. oktobris 1810.

Kada d'ives ehas perdal sakoneske, ko peske kamelas te khelel.

Kerde pes avri duj khel'ibengero workshopy, temperamentno flamenco fidžalas e khel'ibengeri dženi e Jana Šafaříkovo khatar Brna, the romano khel'iben sikhavavas me. O džene save avle, ta šaj šunde pal e historija khatar romano khel'iben the flamenco. Bolavle pes andro bašaviben, the jekhetane kerde avri e lachi dzeka andro calo d'ives. Šaj peske predikhenas the urenas romane rokľi, šatka, vjejiřa andal o Španělsko, nachibinelas aňi encyklopedija pal o španělsko khel'iben, the aver veci.

„Som rado, hoj somas andro historicko peršo berš pre oslava Mezinarodno khel'ibengero d'ives andro Nový Jičín. Nekbareder, so ehas andro workshop, ehas te sikhavel romano the flamenco khel'iben, te arakhel maškar lende jekhetano povodos, te thovel len paš peste the te avel peha. Gondolinav, hoj sa, so kamahas, pes avri kerdas, the ehas mange pre dzeka, hoj maškar savorende ehas ajsi kamaratsko dzeka, the kerdas pes avri nevšedno khel'ibengero jekhetaniben. Paťav, hoj dujto berš avela jednako sar kada berš,“ phend'a pal e akcija e Jana Šafaříkovo.

text a foto: Veronika Kačová

Bešiben – baro pharipen le Romenge

Te bešel mištes, šukares, hin mangipen sakone manušenge. The amen, o Roma, kamas te bešel le fajtenca mištes, na sar amare phure andro kaštune kol'ibi varekana. Bijo paňi, bijo vilaňis. Zijand Devleske, the adaďives hin avka, but amendar bešen andro kol'ibi, chuden podpori u bešen andro romane gava the čore ghetta.

But Roma tradle andro svetos, hin len odoj feder khera, but'a, kajča but ačhile a nalačhes lenge džal. Anglo berša adaj Janovoste bešenav vaj eřta, ochto ezera Roma, adadaďives štar ezera, igen phujes dživen. O raja foreskere bikende ola khera le špekulantenge u jon kamen bare love le manušen-dar. Jon poťinen vaš o 2+1 buter sar deřduj ezera sar nič. Bešen le pušumenca the kirmenca. Hin len adořagi pro kher, vaš o paňi, vilaňis. O majiteľa, kana sas nekbareder šila, lenge lile o tato the tato paňi, but manuša faďinenas andre kola khera, o čhavore nekbuter. The kada hin čačipen andre kada them.

Hin čačipen, hoj varesave Roma nabajinen pestar, napoťinen nič, phageren savoro, oda musaj te phenas, hin oda čačo. Kajča našminas savoren te čhivel andro jekh gono. Hin but amendar, save dživen mištes, žužes, lačhes.

Kola, so kamen te bešel, roden peske khera, kajča nič namol. The mange pes ada ačhiľas, rodavas kher, sar phend'om miro nav – agor. Sar Rom nakerena nič, o raja thoven bare love vaš kher, kauciji, the o manuš šaj pes prefarbinel pro želeno, šaj keren but'i, nič na kerena.

Varekana bešahas la fajtaha Bernate, kamahas te visarel pes pale, but'i man sas, imar duj berš našťi nič arakhav. O rasismus hin baro. Níko nakamel le Romes. Hin oda baro mariben, bari but'i te arakhel kher.

So oleha? Šaj džas andro svetos, andre Anglija. Oda hin mištes? Adaj uľiľam, adaj sam khere, adaj hin amare mule dada, daja.

Kaj džaha?

Jan Horváth

Amari romaňi čhib

bešiben

Bešav andre kol'iba.

bijo paňi, bije elektrika

sar ruva

romano gav

pandž km pal o foros

Bešav andro foros maškar o gadže.

Chanovoste

Odoj but Roma bešen.

Kaj džaha, dikheha le Romen.

Sako sam aver.

Kereha so kereha, gadžo tutar na ela.

At' udeľáš cokoliv, gádžo z tebe nebude.

Kamav te bešel mištes mira famel'ijaha.

Poťinav o love vaš o kher.

Musaj te poťinav.

Hjaba našťi bešas.

Nakerav vika.

Likerav miro kher.

Naphagerav les.

Likerav žužipen.

adořagos

Hin man famel'ijakro kher.

baro kher

e bar

Dživav mange mištes.

bydlení

Bydlím v chatři.

bez vody a elektřiny

jako vlci

romská vesnice

pět km za městem

Bydlím ve městě vedle gádžů.

v Chanově

Tam žije mnoho Romů.

Kam půjdeš, tam uvidíš Romy.

Každý jsme jiný.

At' udeľáš cokoliv, gádžo z tebe nebude.

Chci bydlet dobře se svou rodinou.

Platím nájem za byt.

Musím platit.

Zdarma nelze bydlet.

Nedělám hluk.

Udržuji svůj byt (dům).

Neničím ho.

Udržuji čistotu.

dluh

Mám rodinný dům.

velký dům

zahrada

Bydlím si dobře.

Jan Horváth

www.romea.cz
Informační portál
o světě Romů

Lavutara

Ehin ñilaj, kerado šukar sar kamel te el, berš 1950, kurke pal o dilos. Savore Roma, so pes pal o Slovensko precirdle pal o mari-ben ki e Rokicaña, arakhle peske adaj but'i, chudle khera a šaj pes phenel, hoj pes adaj imar šunen sar khere. But džene bešenas andro lagros, andre cehelňa a ostatňa has rozčhivkerde pal o foros. Nekbuter bešenas andre Havličkovo ulica andro baro purano činžakos. Kala ulicaha pes džal pro land'ardo.

Pre dvora, kaj bešen o Roma, peske o phureder murša thode o skaminda the o stolki. O terne čhave the o čhaja terďon paš o lavutara. No, a le čhaven hin maj but'i. Phiren andro hotelis Černý kůň le muršenge lovinake, o hotelis adarig ajse 50 metri. Sar sako kurko the adad'ives pes zgele o Roma adaj pre dvora. O phureder popijen lovin a lidžan bare dumi pal savoro. Paš jekh skamind bešel o Tentejis. Bar te pes vičinel Jožus, űiko leske avres naphenel čak Tentej. Paš leste bešel o Belas, les vičinen Buchlar, the leskro phral o Juras. Paš aver skamind bešen o Roma Balpotokatar, Terňatar, Chmiľañatar a Šřiv-ňikostar. Paš o trito skamind bešen trin bare kamarata o Teluno, o Urfis, the o Lipkas. Jekhetanes phiren andro karčmi. O Teluno le Urfiha nathovna jekh bi avreskero aňi krokos a pal o džuvľija hine sar bengas. O Lipkas pre kada nane. Bar te le Urfis nahas buter sar 150 cm, savi džuvľi pes leske podelas, olaha džalas. O Teluno has ajse 170 cm baro, phikalo murš a jov kamelas čak thulen, štaltovnem the bulalen džuvľijen. „Dikh,“ phend'a o Tentejis le Belaske, „o trin ašarde pes zgele,“ a zadikhla pro skamind, kaj jon bešenas. „Som zvedavo, ko buter chachavel.“ „Sar te len nadžanehas,“ phend'a o Juras, „ta o Teluno, ko aver.“

Andre oda chudle o lavutara te bašavel. O Jakhas pre prima, o Paguris brača, o phral o Dežis kontra a o Lojzis bugova. Savore has terne, mek lenge nahas aňi biš berš. O Jakhas the o Paguris has bare la-

vutara. Imar pre Slovensko len džanenas o Roma pal calo okoľica. Musaj te phenel, hoj bašavenas mištes, tel o pindre a o terne maj gele te khelel. O čardaša lenge džanas ara het, aľe the o moderna giľa. But gore, so džanas pašal o kher, odoj zaačhonas a šunenas. O bašaviben the o giľavipen šundolas pre calo ulica.

Paľis avka jekha oraha geľa o Jakhas, o nav leske has Karoľ, ki o Feris. Oda has terno Rom Balpotokatar, primašis. „Se me adaj nasom korkoro, kaj furt te bašavav. San adaj pherdo lavutara. Le e lavuta a sikhav lenge, sar pes bašavel Balpotokate,“ a thoďa leske e lavuta andro vast. O Feris iľa e lavuta a geľa ki o lavutara. Zmukhľa romano čardašis a o terne maj chudle te khelel. Musaj te phenel, hoj leskero bašaviben has savorengere pre kedva. Bašavlas ajse jepaš ora. Igen kamelas, hoj te el feder sar o Jakhas, aľe nahas les ajso

loko vast. Sar dobašaďa, diňa e lavuta le Šandoriske. O Šandoris has nekphureder phral le Jakhaskero. Jov iľa e lavuta a chudľa te bašavel. Polokes pes andro bašaviben avka vdživlas, hoj paš oda všelijak bandolas, mište pes naphagerlas, pouchťkerlas a le mujeha kerlas, sar te kamľahas varekas te schal. űiko nakhelelas, čak sako pre leste dikhelas. Preačhiľa te bašavel sa strapimen a skhamľardo, hoj pal leste čuľalas. But pes narozmišřind'a, geľa ki o Teluno a thoďa leske e lavuta andro vast. Savore pre leste čak dikhenas, so kerel. „Đula, bašav, ma ladža tut,“ phend'a leske. Jov iľa e lavuta, geľa ki o lavutara a zmukhľa purano gadžikano čardašis. Okle lavutara pes maj chudle. Le Paguriske, le bračošiske, nakerlas űisave problemi bar te pes bašaďahas nadžanav savore hangostar. No, a te pes chudelas jov, ta pal leste pes chudenas savore lavutara. O Teluno bašavlas polokes,

phares a davarekana avka cichones, hoj pes pal leske nadelas aňi te khelel. Leskeri pasija has o gadžikane bond'ale giľa. Avka pes andre lende zamotinlas, hoj džalas avri andal o hangos a oda nadžalas pal leste te bračoľinel. Bašavlas hamišnones. O Roma čak šunenas a bond'arnas le šerenca. Kajso vareso mek našunde. Aňi jekh dženo nakhelelas, čak sako dikhelas. O Teluno dobašaďa a diňa e lavuta le Urfiske. „Le kirvo,“ phend'a o Teluno, „sikhav lenge, sar pes bašavel Chrabkoste.“ Savore, so odoj has, mek le Urfis te bašavel našunde. Leske pes nakamelas, aľe o Teluno the o Lipkas les prevakerde a jov geľa te bašavel. O lavutara čak dikhenas, mek šoha les našunde. Terďiľa paš lende a zmukhľa romano čardašis. Musaj te phenel, hoj bašavlas feder sar o Teluno. Varesave čhave gele te khelel. Mek kam-pel te phenel, hoj o Paguris has le Urfiskero džamutro. Dživlas leske-

ra čhaha la Maňaha. O Urfis bašaďa mek vajkeci giľa a diňa e lavuta le Jakhaske. „Karoľ, bašav tu. Tuke e lavuta iľinel, amenge na.“ Sar chudľa te bašavel o Jakhas, calo dvora obdžid'iľa. So čak zmukhľa, maj savore the phureder gele te khelel. O Tentejis nadiňa űikas smirom. Dikhelas pro čhaja a čhivkerlas pre lende jakhenca a sikhavlas, či leha džana. Le Paguriskeri e Maňa pre leste dikhelas a kerďa pre leste le vasteha. „Sar pes dodžanela e Margita, hoj kadaž dikhnen pal o terne čhaja a sikhaven, hoj tumenca te džan, ta oda ela khere cirkus.“ E Margita has leskeri rom-ňi a miri pheň. Le Tentejis sako džanelas sar igen pherasunes manušes a le čhajen čak chudelas avri, so kerna.

Kavka pes o Roma zdžanas pre dvora sako kurko, te has avri šukares. Bašavenas, khelenas, giľavenas a nakampľa lenge űisavo javiskos aňi sala. **Andrej Giňa**

Hudebníci

Je léto roku 1950, venku krásně, teploučko jak se patří, nedělní odpoledne. Všichni Romové, kteří se po válce přestěhovali ze Slovenska do Rokycan, si tady našli práci, dostali byty a dá se říct, že už se tu cítí jako doma. Hodně našich lidí bydlelo, jak se říkalo, v lágru, na cihelně a ostatní byli různě rozházení po městě. Nejvíce jich bydlelo v Havlíčkově ulici v jednom velkém starém činžáku. Tou ulicí se choďovalo ke koupališti.

Na dvůr si starší chlapi donesli stoly a židle. Mladí kluci a holky postávají u hudebníků. No a hned mají co dělat. Kluci běhají do hotelu Černý kůň chlapům pro pivo. Hotel je za rohem, jen asi 50 metrů daleko. Tak jako každou neděli se i dnes místní Romové sešli na dvoře. Starší popíjejí pivo a vedou důležité řeči o všem možném. U jednoho stolu sedí Tentej. I když se jmenuje Jožka, nikdo mu jinak než Tentej neřekne. S ním sedí Béla, kterému se říká Buchlar, a jeho bratr Jura. U dalšího stolu mají místo Romové z Balbina potoka, Terní, Chmiľan a Slivníku.

U třetího stolu sedí tři velcí kamarádi – Teluno, Urfi a Lipka. Vymetají společně hospody. Teluno s Urfim bez sebe neudělají ani krok a po ženských jsou jako diví. Lipka, ten na to není. I když Urfi neměl ani 150 centimetrů, šel s každou ženskou, která se mu nabídlá. Teluno byl 170 centimetrů vysoký, ramenatý chlapík a tomu se líbily jen urostlé, macaté ženské s pořádným zadkem. „Koukej,“ povídá Tentej Bélovi, „tři králové se sešli,“ a ukazoval ke stolu, kde seděli ti tři. „Zajímalo by mě, kterej z nich je největší lhář.“ „Jako bys je neznal,“ odpověděl mu Jura, „přece Teluno, kdo jinej.“

Vtom už hudebníci začali hrát. Jakhas hraje prim, můj bratr Deži kontra, Pagur na violu a Lojza na basu. Všichni jsou mladí, je jim sotva dvacet let. Hlavně Jakhas a Pagur byli vyhlášení hudebníci. Už na Slovensku o nich věděli všichni Romové z okolí. Musí se uznat, že hráli výborně, jak se říká „pod nohy“ a mladí hned šli tancovat. Čardáše jim šly jak po másle, ale taky moderní písničky. I mnozí gádžové,

kterí chodili kolem, se na chvíli zastavili a poslouchali. Hudbu a zpěv bylo slyšet po celé ulici.

Pak asi po hodině přišel Jakhas, který se jmenoval vlastním jménem Karoľ, k Ferimu. To byl mladý Rom z Balbina potoka, taky primáš. „Však tady nejsem sám, abych hrál pořád jen já. Je tady spousta muzikantů. Půjč si housle a ukaž jim, jak se hraje v Balbině potoce,“ řekl a dal mu housle do ruky. Feri vzal housle, šel k ostatním muzikantům a spustil romský čardáš. Mladí se hned dali do tance. Musí se říct, že jeho hraní se všem zamlouvalo. Hrál asi půl hodiny. Hodně se snažil, aby byl ještě lepší než Jakhas, ale přeci jen neměl tak lehkou ruku. Když skončil, předal housle Šandorovi, to byl Jakhasův nejstarší bratr. Ten vzal housle do ruky a začal. Postupně se do hraní tak vžil, že se u toho všelijak kroutil, div se nezlomil v pase, poskakoval a otvíral pusy, jako by chtěl někoho spolknout. Nikdo netancoval, všichni zírali jen na něj. Když přestal hrát, byl úplně vyčerpaný a tak zpocený, že z něho jen

lilo. Moc se nerozmyslel, šel k Telunovi a dal mu housle do ruky. Všichni zůstali koukat, co to dělá. „Đulo, zahraj, nestyď se,“ povídá mu. Teluno vzal housle, popošel k hudebníkům a začal nějaký starý gádžovský čardáš. Ostatní hudebníci se hned přidali. Pagur, violista, neměl problém začít hrát od kterékoliv tóniny. No, a když se chytl on, hráli podle něj i ostatní. Teluno hrál pomalu, ztěžka a chvílemi tak potichu, že se podle toho ani nedalo tancovat. Měl v oblíbě hlavně spleťité gádžovské písničky. Tak se do nich zamotal, že neudržel tón a ostatní s ním nemohli hrát, jak hrál falešně. Romové jen poslouchali a kroutili hlavami. Něco takového ještě neslyšeli. Každý jen koukal a nikdo netancoval. Teluno dohrál a jak jinak, předal housle Urfimu. „Tady máš, kmotře,“ řekl mu, „ukaz jim, jak se hraje v Hrabkově.“ Nikdo z přítomných ještě nikdy neslyšel Urfiho hrát. Moc se mu nechtělo, ale Teluno a Lipka ho přemluvili, a tak šel. Hudebníci jen vyvalili oči, taky ho nikdy předtím neslyšeli. Postavil se

před ně a spustil romský čardáš. Všichni museli uznat, že hrál o něco líp než Teluno. Někteří mladí dokonce začali tancovat. Ještě se hodí říct, že Pagur byl Urfiho zeť, žil s jeho dcerou Máňou. Urfi zahrál ještě pár písniček a pak vrátil housle Jakhasovi. „Karle, hraj zase ty. Tobě housle sluší, nám ne.“ Když začal hrát Jakhas, celý dvůr hned ožil. Jen spustil, i ti starší se dali do tance. Tentej nedal pokoj žádné sukní. Koukal po holkách, mrkal po nich očkem a ukazoval, jestli s ním půjdou. Pagurova Máňa se na něj podívala a zahrozila mu rukou: „Jestli se to dozví Margita, že tady koukáte po mladých holkách a lákáte je, aby s váma šly, to budete mít doma pěknou cirkus.“ Margita, to byla jeho žena a moje sestra. Tentej byl všeobecně známý vtipálek a jen zkoušel, jestli holky nachytá a co udělají.

Tak se Romové scházeli na dvoře každou neděli, když bylo venku hezky. Hráli, tancovali a zpívali a nepotřebovali žádné jeviště ani sál.

Andrej Giňa
přeložila Martina Vyziblová

Romové si připomínají Den romského odboje

Dokončení ze str. 2

panovalo napjaté ticho, vězni odmltli vyjít, zabarikádovali dveře a v zoufalství se připravovali na obranu za pomoci kamenů a pracovního nářadí. Členy komanda SS toto odepření poslušnosti zaskočilo a jejich velitel se rozhodl akci odložit.

Romský přeživší Hugo Höllenreiner (nar. 1933 v Mnichově), jenž byl do KT Auschwitz deportován se svou rodinou roku 1943, na okamžiky vzpoury vzpomíná takto: „Venku přišlo k bráně určitě tak sedm, osm mužů. Táta spustil křik. Celý barák se chvěl, jak řval: Nevyjdem ven! Pojd'te vy dovnitř! Čekáme tu! Jestli něco chcete, musíte dovnitř!“

Celou událost popsal ve své zprávě také bývalý polský politický vězeň KT Auschwitz a tehdejší úředník (raportní písař) v „cikánském táboře“ Tadeusz Joachimowski (1908–1979):

„Posledním velitelem cikánského tábora a současně rapportführerem [důstojníkem, podávajícím hlášení, pozn. MS] byl Bonigut. Pravděpodobně pocházel z Jugoslávie. Nesouhlasil s přístupy a taktikou SS. Byl to velice dobrý člověk.

Dne 15. května 1944 za mnou přišel a oznámil mi, že s cikánským táborem to vypadá špatně. Existuje rozkaz nařizující likvidaci cikánského tábora, prý už dostal odpovídající pokyn z politického oddělení, přes dr. Mengeleho. Cikánský tábor má být zlikvidován a jeho osazenstvo zabito plynem. V táboře se tehdy nacházelo zhruba 6500 Cikánů. Bonigut mne pověřil, abych o tom zpravil ty Cikány, k nimž chovám naprostou důvěru. Žádal, abych je varoval, aby nešli na porážku jako ovce. Ještě mi řekl, že signálem pro začátek akce bude lágršpere a že Cikáni by neměli vyjít ze svých baráků.

Bonigut sám varoval některé Cikány. Já jsem rovněž (tajně) vykonal zadaný úkol.

Nazítří kolem sedmé hodiny večer jsem zaslechl gong ohlašující

Lagersperre. Před cikánský tábor přijely automobily, z nichž vystoupilo 50 až 60 esesmanů ozbrojených samopaly.

Ihned obklíčili baráky obývané Cikány. Někteří příslušníci SS vešli do obytných prostor s pokřikem Los, los. V barácích panoval naprostý klid. Cikáni, ozbrojení noži, lopatami, železíky a kameny, očekávali, co se bude dít. Z baráků nevyšli. Příslušníci SS byli konsternováni. Vyšli z baráku. Po krátké poradě se vydali do Blockführerstube [světnice blokového velitele, pozn. MS] za velitelem akce. Po nějaké době jsem zaslechl zahvízdání. Esesmani, kteří obklíčili baráky, odcházeli ze svých pozic, nastoupili do automobilů a odjeli. Uzavírka tábora byla odvolána.

Následujícího dne (17. května 1944) přišel Lagerführer Bonigut a pověděl mi, že Cikáni jsou pro tentokrát zachráněni...“

Ačkoliv tedy nedošlo k otevřenímu střetu romských vězňů s příslušníky SS, hrála tato událost významnou roli. Rozhodně totiž nebylo v koncentračních táborech zvykem, aby se vězni hromadně vzepřeli připravené a plánované akci těsně před jejím samotným provedením. Je zcela nepochybné, že ozbrojené komando SS mohlo tento akt vzdoru potlačit, ale rozhodlo se nejít do otevřené konfrontace a raději dosáhnout svého cíle jinou cestou. Tato událost má tedy jednoznačně charakter povstání a náleží jí významné místo v tragické historii holocaustu evropských Romů.

V tzv. cikánském táboře v Birkenau se tehdy nacházelo asi 6500 vězňů, z nichž byla následně polovina odvedena do karantény v hlavním táboře – někteří někdy na přelomu května a června, další pak na začátku srpna 1944. Byli mezi nimi němečtí, polští a čeští vězni.

Likvidace „cikánského tábora“ v Birkenau

Do uvolněného „cikánského tábora“ přišlo asi 10 000 žen z Maďar-

ska, které byly ubytovány v blocích s lichými čísly, zatímco romští vězni přešli na stranu se sudými čísly. Podruhé se stěhovali do zadní poloviny tábora, když do přední části tábora přišli muži z Maďarska. V červenci 1944 rozhodl H. Himmler o likvidaci zbytku „cikánského tábora“. Dne 1. srpna ráno se měli práce schopní vězni hlásit do transportu, čehož využil také Antonín Absolon-Růžička (nar. 30. 9. 1930 v Místříně). Později vzpomínal: „Jednoho dne v létě, když jsem na revíru slyšel, že odchází nový transport a řadí se u brány, vyběhl jsem nahý a utíkal jsem za bloky ke kantýně. Tam někde jsem potkal sestru Janu. Ptala se mě, kam běžím a já jsem jí řekl, že chci odjet transportem. Začala mě přemlouvat, abych nejezdil, že jsme zůstali už jen dva, abych zůstal s ní. Vím jen, že jsem jí řekl, že musím jet. Ani jsem se s ní nerozloučil, spěchal jsem...“

Následujícího dne 2. srpna 1944 byly z práce schopných vězňů a vězeňkyň „cikánského tábora“ sestaveny poslední transporty do KT v Buchenwaldu a Ravensbrücku. Buchenwaldské transporty se skládaly z 918 mužů a chlapců, ze kterých mělo 151 protektorátní příslušnost. V KT Buchenwald se díky transportům z Osvětimi téměř zdvojnásobil počet tamních sintských a romských vězňů. Ravensbrücké transporty sestávaly ze 490 vězeňkyň. Jejich složení podle státní či územní příslušnosti je bohužel nezjistitelné. Nicméně i v nich byly zařazeny protektorátní ženy. Šesti pracovními transporty opouštěli věžňové a vězeňkyně tábor v Birkenau trvale, protože v té době stál již tzv. cikánský rodinný tábor před svou likvidací a o osudu jeho zbylých vězňů bylo rozhodnuto.

Po jejich odjezdu zůstali v „cikánském táboře“ jen sirotci, starší lidé, matky s dětmi a jejich otcové, pokud nechtěli opustit své rodiny. Večer z 2. na 3. srpna došlo k uzavření bloků (Blocksperré) a během

něho bylo 2897 žen, dětí a starých a nemocných lidí převezeno nákladními auty na dvůr krematoria V. Tam musel být zlomen jejich nečekaný odpor a poté byli nahnáni do plynových komor. Hrůzné okamžiky popsal jeden z příslušníků tzv. zvláštního oddílu (Sonderkommando) Filip Müller (narozen 1922 v slovenské Seredi): „Místnost na odkládání šatstva byla o půlnoci přeplněná lidmi. Neklid vrstl minutu po minutě... Ze všech stran se ozýval zoufalý křik, bédování, výčitky, obžaloby. Sborově zaznívaly hlasy: Jsme přece říšští Němci! Ničím jsme se neprovinili! Jinde bylo slyšet: Chceme žít! Proč nás chcete zabít? ... Likvidace probíhala jako obvykle. Moll i jeho pomocníci odjistili pistole a pušky a nekompromisně vyzvali lidi, kteří se zatím vysvlékli, aby opustili odkládací místnost a odebrali se do tří prostor, určených na otravu plynem. Na poslední cestě mnozí zoufalstvím plakali... I z plynové komory se ještě dlouho ozývalo přerývané volání a výkřiky, dokud plyn nevykonal své dílo a neudusil poslední hlasy.“ Těla zavražděných, mezi nimiž byli i mnozí protektorátní věžňové, pak byla spálena v jámách v blízkosti krematoria, které v té době nebylo v provozu.

Vzpomínku na likvidaci „cikánského tábora“ zanechal ve svých pamětech také velitel tábora Rudolf Höss: „Do poslední chvíle nevěděli, co je čeká; uvědomili si to tehdy, když je vezli do krematoria č. V. Nebylo lehké dovést je do komor. Neviděl jsem to, ale vyprávěl mi o tom Schwarzhuber, že žádná likvidační akce Židů nebyla tak obtížná jak likvidace Cikánů.“

Během akce táborový lékař Josef Mengele sám zastřelil romská dvojčata-chlapce, na nichž dělal předtím pokusy, aby je následně mohl použít na pitvání. Dívčí dvojčata byla převezena do koncentračního tábora Hindenburg. Irma Valdová-Krausová díky tomu přežila se

svými sestrami, jak vzpomínala: „Toho dne přijel do tábora v 18,30 dr. Mengele, aby dal odtud odvézt zbývající dvojčata, mezi nimiž byly i moje dvě sestry Anna a Alžběta. Z celé početné rodiny jsem byla jejich jedinou příbuznou, s níž se nechtěly za žádnou cenu rozloučit. Za zmatku naložili na auto s dvojčaty také mne, což mě zachránilo před jistou smrtí.“

Na hromadnou vraždu navazovalo brutální zabíjení vězňů a vězeňkyň, kteří po odtransportování přijížděli zpět do Auschwitz-Birkenau, aby tam jako praceneschopní a vyčerpaní rovněž zahynuli v plynových komorách. Za tímto cílem poslali z KT v Buchenwaldu 26. září 1944 200 romských chlapců a 10. října 1944 mj. 800 Romů, podobně jako z pracovních komand KT Ravensbrück 11. a 14. října 1944 celkem 217 romských žen a dívek. Některé prošly selekcemi a byly znovu transportovány zpět do Ravensbrücku, zbývající skončily jako všichni vrácení muži a chlapci, v plynových komorách.

Mezinárodní den romského holocaustu

Rok 1944 a jeho místo v romských dějinách zůstává nadále živým a co je důležité – tragické události romského holocaustu konečně získávají pevné místo také v dějinách celoevropských, resp. světových. Roku 2018 uplyne již 74 let od hromadné likvidace tzv. cikánského rodinného tábora ve vyhlazovacím koncentračním táboře v Osvětimi. A tak se každoročně 2. srpna bývalý tábor v Březince stává místem pietního shromáždění, na němž se scházejí představitelé evropských romských organizací, zástupci polské vlády, úřadů, místní samosprávy, diplomaté, přeživší, pamětníci a pozůstalí. Datum 2. srpna bylo vyhlášeno mezinárodním dnem romského holocaustu a např. v Polsku významným státním dnem.

Michal Schuster převzato z Romea.cz

**Brněnská muzejní noc | Brno museum night
19. 5. 2018, sobota | saturday, 18–24h**

**#DOBROU
BRNĚNSKOU
MUZEJNÍ
NOC**

Volné vstupy do výstav
8. 4. Mezinárodní den Romů
19. 5. Mezinárodní den muzeí a galerií

Všechny programy se konají v Muzeu romské kultury, není-li uvedeno jinak. Změna programu vyhrazena.

Muzeum romské kultury, s. p. o.
Bratislavská 67, 602 00 Brno
+420 775 407 065
media@rommuz.cz
facebook.com/muzeum.romske.kultura

duben–červen 2018

rommuz.cz

stálá expozice

Příběh Romů

Dějiny Romů od starověké Indie až po události II. světové války a současnost. Možnost komentovaných prohlídek v ceně vstupného po předchozí domluvě na: pruvodce@rommuz.cz.

přechodné výstavy

23. 3. – 30. 9. 2018
Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty
Vernisáž: 22. 3. 2018 17.00

Andrej Pešta (1921–2009) byl významnou romskou osobností, amatérským fotografem, literátem a výtvarníkem. Výstava představí jeho odkaz prostřednictvím fotografií ze sbírky muzea. Rozsáhlý archiv Peštových fotografií zachycuje zcela specifický vnitřní pohled na život Romů v Československu převážně z období 60.–80. let 20. stol. Svou autentickou a tematickým zaměřením fixuje nadčasové hodnoty romské

Muzeum romské kultury, které Památník Lety spravuje, bude na místo vypravovat autobus. Více informací na www.rommuz.cz

19. 5. 2018
Brněnská muzejní noc
Program viz: web muzea a www.brnenskamuzejninoc.cz. Před muzeem koncert Eriky Fečové, talentované r'n'b a soul-ové zpěvačky známé např. z kapely Navigators; výtvarné dílny pro děti; komentované prohlídky; dřevěný kolotoč fezbáfe Matěje Holuba. Vstup zdarma.

kultury. Při příležitosti konání výstavy Muzeum romské kultury vydalo doprovodnou fotografickou publikaci **Andrej Pešta, O Fotk.**
Externí kurátor: Tomáš Pospěch

Doprovodný program k výstavě:
Prohlídka výstavy a výtvarná dílna pro návštěvníky s dětmi
8. 4. 16.00 Komentovaná prohlídka výstavy s kurátorem fondu fotodokumentace MRK
8. 4. 17.00 Romové v české a slovenské dokumentární fotografii
19. 4. 17.00 Přednáška Tomáše Pospěcha
19. 5. 18.00 Komentované prohlídky výstavy a výtvarná dílna pro děti v rámci Muzejní noci
7. 6. 17.00 Romové a 1968
9. 6. 15.00 Prohlídka výstavy a výtvarná dílna pro návštěvníky s dětmi v rámci Ghettofestu a Meeting Brno

veřejné akce

8.–13. 4. 2018 Týden romské kultury

8. 4. 17.00 **zahájení Týdne romské kultury** s cimbálovou muzikou pod vedením Viliama Oračka v muzejní kavárně BENG!
Jom ha-soa – Veřejné čtení jmen obětí holocaustu a infostánek MRK na prostranství před Místodržitelským palácem, Moravské náměstí 1a, Brno. Akci pořádá Židovská obec v Brně ve spolupráci s Institutem Tereziánských iniciativ a brněnskou pobočkou Židovského muzea v Praze a MRK. Více informací na www.terezinstudies.cz/events/jom-ha-soa

13. 5. 2018
Pietní akt v Letech u Písku
Vzpomínka na oběti protektorátního tzv. cikánského tábora v Letech u Písku.

7. 6. 2018 17.00
Romové a 1968
Komponovaný večer tematizující společenskou angažovanost Romů v Československu po II. sv. válce, která v roce 1968 vyústila ve snahu o založení celorepublikové organizace. V průběhu moderovaného večera budou promítnuty unikátní dobové filmové materiály a představena nová historická publikace k tomuto tématu. Doprovodná akce k výstavě **Andrej Pešta – Mire sveti/ Světy Andreje Pešty**

9. 6. 2018
Ghettofest
Komentované prohlídky výstavy **Andrej Pešta: Mire sveti** a výtvarné dílny pro veřejnost. Akce se koná v rámci multižánrového pouličního festivalu www.ghettofest.cz.

Program 20. ročníku Světového romského festivalu KHAMORO

27. 5. (Ne)

19:00 STŘELECKÝ OSTROV – Khamoro party na Vltavě: Milan Kroka live band /CZ, Gipsy.cz/CZ, Gitana/SK

28. 5. (Po)

14:00 BROŽÍKOVA SÍŇ – slavnostní zahájení festivalu (pouze pro zvané)
18:00 GALERIE ČESKÝCH CENTER – vernisáž výstavy Holokaust Sintů a Romů
20:00 DIVADLO HYBERNIA – koncert All Star Gypsy Jazz: Stochelo Rosenberg/NL, Angelo Debarre/FR, Tchavolo Schmitt/FR & Ludovic Beier/FR

29. 5. (Út)

14:00 MĚSTSKÁ KNIHOVNA PRAHA – Gavoro: přehlídka romské literatury
20:00 MÁNES – Módní přehlídka ROMANI/HU

30. 5. (St)

18:00 vernisáž výstavy fotografií makedonských Romů za 1. sv. války (místo v jednání)
20:00 ALFRED VE DVOŘE – divadelní představení „...a zase jsme spali pindral“ (150 Kč)

31. 5. (Čt)

17:00 LUCERNA – vernisáž výstavy romských žen „Neviditelná síla“ vč. diskuze
19:00 LA FABRIKA – koncert tradiční romské hudby (All-star českých kapel/CZ, EtnoRom & Friends/HU, Alba Heredia Flamenco Company/ESP, Kočani Orkestar/MK)

1. 6. (Pá)

12:00 VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ – defilé účinkujících centrem Prahy
15:00 PARK PORTHEIMKA – dětský den Khamororo
19:00 LA FABRIKA – koncert tradiční romské hudby (Podkova štěstí/RU, Ciganos d'Ouro/PT, Mahala Rai Banda/RO)

2. 6. (So)

12:00 SPORTOVNÍ AREÁL PRAŽAČKA – fotbalový turnaj
20:00 SASAZU – galakonzert: All-star českých kapel/CZ, EtnoRom & Friends/HU, Mahala Rai Banda/RO, Kočani Orkestar/MK, Ciganos d'Ouro/PT, Podkova štěstí/RU, Alba Heredia Flamenco Company/ESP & Romafest/RO (310–460Kč)

Během Khamora budou probíhat ještě tyto vícedenní programy:

- Mezinárodní konference o postavení romských žen
- Malá letní škola – týdenní interaktivní vzdělávání o romské kultuře pro studenty vysokých škol; ve spolupráci s FHS UK
- Khamoro Kher – program pro děti z dětských domovů
- Khamoro sdílí zkušenosti – program pro mladé Romy, kteří se věnují produkci romských akcí

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:

název organizace:.

adresa, PSČ:

e-mail: telefon:

počet objednaných výtisků:

.

způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu:

Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2018 je 265 Kč

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

Ceník inzerce:

celá strana (rozměr 26×40) – 5 000 Kč
1/2 strany (rozměr 26×20 nebo 40×13) – 3 500 Kč
1/4 strany (rozměr 13×20) – 1 500 Kč
menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakování 25 %. Žádosti o inzerci posílejte na: holomkova@srnm.cz

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury ČR

Romano hangos / Romský hlas. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky. Vydává Společenství Romů na Moravě. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod č. E 8154. Redakce: Sabir Agalarov (šéfredaktor) romanohangos@gmail.com; Alica Heráková, Jan Horváth-Döme, Tomáš Ščuka. Sazba: Radim Šašinka. Elektronická verze: www.srnm.cz. Redakční rada: Roman Čonka, Prešov; Alica Heráková, Brno; Drahomír Radek Horváth, Děčín; Ivona Parčiová, Brno; Barbora Antonová, Brno; Margita Racová, Brno. Adresa redakce: Bratislavská 65a, 602 00 Brno, tel.: 545 246 673, e-mail: rhangos@volny.cz. IČO vydavatele: 44015178. Bankovní spojení: Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010. Tiskne: Samab press group, a.s, Cyrilská, Brno. Rozšiřuje: Kongrestakt Brno.